

mpc
METODICKO-PEDAGOGICKÉ CENTRUM

PROFESIJNÝ A KARIÉROVÝ RAST
pkrmpc
METODICKO-PEDAGOGICKÉ CENTRUM

Európska únia
Európsky sociálny fond

Moderné vzdelávanie pre vedomostnú spoločnosť / Projekt je spolufinancovaný zo zdrojov EÚ

Mgr. Nina Majlingová

Skúsenosti s využitím tvorivej dramatiky v primárnom vzdelávaní

Osvedčená pedagogická skúsenosť edukačnej praxe

Banská Bystrica
2014

Vydavateľ: Metodicko-pedagogické centrum, Ševčenkova 11,
850 01 Bratislava

Autor OPS/OSO: Mgr. Nina Majlingová

Kontakt na autora: Základná škola, Spojová 14, Banská Bystrica
ninkaomrvinka@gmail.com

Názov OPS/OSO: Skúsenosti s využitím tvorivej dramatiky v primárnom vzdelávaní

Rok vytvorenia OPS/OSO: 2014
IX. kolo výzvy

Odborné stanovisko vypracoval: PaedDr. Daša Sitková, PhD.

Za obsah a pôvodnosť rukopisu zodpovedá autor. Text neprešiel jazykovou úpravou.

Táto osvedčená pedagogická skúsenosť edukačnej praxe/osvedčená skúsenosť odbornej praxe bola vytvorená z prostriedkov národného projektu Profesionálny a kariérový rast pedagogických zamestnancov.

Projekt je financovaný zo zdrojov Európskej únie.

Kľúčové slová

tvorivá dramatika, divadlo, rekvizita, pantomíma, maska,

Anotácia

Každé dieťa dostáva do vienka jednu obrovskú radosť – radosť z hry. Ako ju však dostať na povrch detskej duše aj v školskom veku? To je už náročnejšia úloha. Batol'atá sa tešia, keď sa hráte na koníky, tanečníkov, alebo im úplne postačí ťap, ťap, ťapušky a máte hru na niekoľko minút. Čo však v žiačikoch môže vyvolať opäť pocit bezprostrednosti, ako zo školáčika vytiahnuť jeho pocity či názory? Dospelým pomáha práve divadlo, skúsme to teda aj s deťmi a možno aj v malom utajenom chlapčekovi vzadu v triede nájdeme tetrálneho velikána novodobých rozmerov. Spracovaná osobná pedagogická skúsenosť je cielená pre učiteľov v primárnom vzdelávaní, ktorí chcú vo vyučovaní vytvárať viac zábavných a podnetných situácií. Učitelia tu nájdú niekoľko jednoduchých návodov, ktoré divadelne obohatia aj také predmety ako je matematika, či prírodoveda.

Akreditované programy kontinuálneho vzdelávania

Tvorivá dramatika v edukačnom procese

272/2012-KV

OBSAH

ÚVOD	5
1 TVORIVÁ DRAMATIKA	7
1.1 Improvizácia	7
1.2 Priestor	8
1.3 Rekvizity	10
2 VYUŽITIE V JEDNOTLIVÝCH PREDMETOCH	13
2.1 Hudobná výchova	13
2.2 Čítanie	13
2.3 Matematika	14
2.4 Prírodoveda	16
2.5 Vlastiveda	20
2.6 Slovenský jazyk	22
3 ČAROVNÉ VECI	25
ZÁVER	26
ZOZNAM PRÍLOH	28

ÚVOD

Každý vek so sebou prináša určitý pohľad na svet. Už od malička sme vystavení obrovskému divadlu s názvom život. Učíme sa napodobňovať to, čo by sme raz mali vedieť. Batol'a napodobňuje zvuky zvieratiek, škôlkárík sa hrá na lekára, vojačika, predškolák na veľkého školáka. Ani si to poriadne neuvedomujeme, ale v každom veku deti hrajú vlastné divadielko, kde sú často aj hercami aj obecenstvom. Je to jednoducho ich prirodzená vlastnosť.

Detské predstavy vychádzajú z vlastnej skúsenosti, ale samozrejme, v dnešnej unáhlenej dobe je detská fantázia mimoriadne ovplyvňovaná modernými technológiami. Nie vždy môžeme hovoriť o pozitívnom dopade. Keď sme sa ako deti stretli na ihrisku, najpodstatnejšou otázkou bolo: *na čo sa ideme hrať?* Dnešná doba také otázky prestala klásť. Deti sa stretávajú už s rozohratými hrami na mobiloch a rôznych herných konzolách a pri tejto hre padne spravidla ten najchudobnejší dialóg, častokrát jemne okorený slovíčkami, ktoré do úst majiteľovi ani nepatria.

Škola - to je niečo celkom iné ako voľný čas. Počas vyučovania môžeme ovplyvňovať dieťa v rôznych dimenziách. Dokonca i v školskom klube ešte máme aký taký vplyv na výber hry pre dieťa. V školskom prostredí ho ale v hre neovplyvňuje len my – pedagógovia. Sú tu aj rovesníci, starší i mladší spolužiaci. Sú deti, ktorým musíte nadiktovať každý krok vo svojom živote a naopak deti, ktoré práve tieto kroky diktujú iným. Ved' sa to stáva aj nám dospelým, že berieme za svoje také myšlienky, ktoré vyjadril niekto, kto nám je sympatický, niekto koho máme radi. U detí je táto vlastnosť veľmi prirodzená a preto sa nám aj pri hre s deťmi stáva, že keď nechce jeden, nechce sa ani jeho kamarátovi, atď.

Každý učiteľ veľmi dobre vie, že zážitkové učenie sa považuje za jeden z najefektívnejších spôsobov ako dosiahnuť v oblasti vzdelávania výborné výsledky. Deti brávame na exkurzie, múzea, na rôzne interaktívne prezentácie. Snažíme sa vyučovanie zatraktívniť učebnými pomôckami, modernými technickými pomôckami, pozývame si odborníkov na prednášky, robíme pokusy. Každá kultúra má svoje príslovia, ktoré opisujú skúsenosti ľudstva so vzdelávaním mládeže. Čínske príslovie je najlepšie: „Ak mi niečo povieš, zabudnem; ak mi to ukážeš, zapamätám si; ale ak to urobím, pochopím.“ Výskumy nám presne definujú, čo sa naučíme a čo si zapamätáme: 10 percent z toho, čo počujeme, 15 percent z toho, čo vidíme, 20 percent z toho, čo vidíme a súčasne počujeme, 40 percent z toho, o čom diskutujeme, 80 percent z toho, čo priamo zažijeme alebo robíme, 90 percentu z toho, čo sa snažíme naučiť iných.

Divadlo, kde sú aktérmi samotné deti nám teda pomáha podľa výskumu až na 80 percent zapamätať si učivo a vo všeobecnosti spracovať nové informácie. Divadlom sa deti nielen učia, ale mnohokrát nám dávajú najavo svoje skryté pocity, či odhaľujú vzájomné vzťahy. Možno je pre niekoho jednoduchšie dať si na tvár masku a povedať pravdu. Preto sa divadlom dá vypovedať naozaj veľmi veľa.

Skúsenosti, ktoré som nadobudla nielen počas dramatického krúžku ale aj počas pedagogickej praxe ma pri deťoch presvedčili o tom, že tvorivá dramatika je vo vyučovacom procese nielen zábavná, ale veľmi efektívna v zapamätaní učebnej látky.

Nemusí sa využívať na predmetoch, ktoré s ňou doslova súvisia, napr. hudobná výchova, či čítanie. Tvorivá dramatika sa dá uplatňovať v akomkoľvek predmete a v ktoromkoľvek ročníku. Čím skôr si na tento spôsob deti zvyknú, tým častejšie sa im bude žiadať tento druh učenia sa využívať. Časom sa zo samotných detí stanú akísi tvorcovia úloh, ktoré si chcú zahrať.

Náročnosť je podľa môjho názoru minimálna, stačí si len vopred určiť, čo chcem s deťmi robiť a premyslieť si akýsi plán vyučovacej hodiny. Ostatné necháme na tvorivosti detí, ktoré vedia veľmi autenticky využiť všetko čo sa v triede nachádza. A o to nám predsa ide – aby sme zbytočne nemuseli pripravovať množstvo pomôcok, ktoré využijeme len raz.

1 TVORIVÁ DRAMATIKA

Uplatňovanie tvorivej dramatiky v primárnom vzdelávaní ostáva v súčasnosti na akejsi dobrovoľnej rovine pedagóga. V obsahu ročných plánov pre primárne vzdelávanie nie je jej aplikácii venovaná žiadna časť. Preto je len na tvorivosti učiteľa, do akej miery počas vyučovania a na ktorých predmetoch bude tvorivú dramatiku uplatňovať. Podľa prieskumov, ktoré vo svojej publikácii uvádza Dana Kollárová, učitelia nemajú veľa možností ako sa s možnosťou využitia tvorivej dramatiky na vyučovaní oboznámiť. Výskum potvrdil, že tvorivá dramatika nie je pre učiteľov, ktorí sa s ňou počas štúdia nestretli, natoľko zrozumiteľná, aby ju mohli efektívne využiť. Nevedia, ako prostredníctvom tvorivej dramatiky učiť.

Každý učiteľ má oblúbené osvedčené metódy, ktoré pri vyučovaní využíva. Čím viac metód pozná, využíva a srieda, tým efektívnejšie a prítlačivejšie je vyučovanie pre deti. Tvorivá dramatika obsahuje prvky aktívneho učenia, zážitkového učenia a častokrát ju môžeme využiť pre väčšiu skupinu detí, pretože nielen samotní herci sú aktérmi, ale i diváci, ktorí sledujú celé dianie.

Výskum podľa Dany Kollárovej ukazuje, že učitelia, ktorí uplatňujú tvorivú dramatiku vo vyučovaní, majú žiakov:

- komunikatívnejších: veľa sa pýtajú a na ich otázky očakávajú konkrétne a výstižné odpovede;
- odvážnejších v prístupe k riešeniu problémov: uvažujú strategicky, snažia sa zdôvodniť dôsledky javov, správania i konania iných aj svojho; vedia argumentovať aj v kritických situáciách.

Využívanie tvorivej dramatiky znamená pre učiteľa viac práce pri tvorbe výchovno-vzdelávacích cieľov a tiež prípravu pri tvorbe vyučovacej hodiny. Práve pri takýchto hodinách sa však odohráva mnoho nepredvídateľných situácií, ktoré tvorivý učiteľ vie využiť a zmysluplne posunúť správnym smerom.

1.1 Improvizácia

Oporným prvkom tvorivej dramatiky je improvizácia. Improvizácia je definovaná ako prejav alebo jednanie bez prípravy; čo vzniká z okamžitého nápadu. Vyučovací proces nás mnohokrát stavia do pozície, kedy musí učiteľ improvizáciu využívať. Môže sa to stať vtedy, keď sme spoľahnutí na techniku, ktorá nás v danej chvíli sklamala, alebo si improvizáciu často trénujeme, keď ideme zastupovať do iných tried predmety, ktoré sme kvôli našej aprobácii nikdy nemali možnosť vyskúšať. Na to, aby sme sa vedeli pohotovo vynásť, treba značnú dávku tvorivosti a skúsenosti.

Učiteľ sa s prípravou improvizácie počas štúdia nemá kde stretnúť, preto ju môže začať trénovať jedine počas praxe pri deťoch. Momenty, kedy trénujeme improvizáciu sú niekedy až nepostrehnuteľné. Improvizovať sa dá v triede, na školskom dvore, ale aj počas školského výletu na neznámom mieste. Práve situácie, ktoré sme nepredvídali nám poskytujú najideálnejší priestor pre trénovanie improvizácie. Deti sú vynikajúci herci, ktorí využívajú svoju bezprostrednosť a prirodzenosť. Pri tvorbe divadielka využívajú svoje zážitky a napodobňujú to, čo už videli. Deti sú najviac ovplyvnené konaním dospelých a to nielen pozitívnym ale hlavne negatívnym. V období batolaťa sa

deti hrajú najviac na zvieratká, ale akonáhle sa dieťa dostáva do kolektívu v materských školách, najviac jeho správanie ovplyvňujú tí dospelí, ktorí sú s dieťaťom v najužšom kontakte.

Keď dieťa improvizuje, predovšetkým do svojho konania zahŕňa odpozerané činnosti a hlavne frázy, ktoré používajú dospelí. Mnohé deti si dokážu na nás učiteľoch všímať také nedostatky, ktoré keď zahrajú, sami sa na nich bavíme. Dokážu napodobňovať intonáciu, chôdzu, mimiku, gestá a dokonca slová, ktoré človek často používa. Vedia sa v priebehu okamihu zmeniť z jednej osoby na druhú. Improvizácia je deťom veľmi blízka a obľúbená, pretože sa uskutočňuje bez akýchsi pomyslených hraníc. Hranice si tvoria deti samé.

1.2 Priestor

Všetci dobre vieme, aký čas trávime s deťmi v triede. Okrem triedy navštevujeme v rámci školy priestory telocvične, knižnice, niektorí majú k dispozícii spoločenskú miestnosť, alebo konverzačnú miestnosť. Pobyt v triede však tvorí najväčšie percento. Upravujeme si ju podľa počtu detí, podľa predmetov, ktoré v triede máme a tiež podľa toho, čo v triede často robíme. Lavice si ukladáme podľa toho, či deti pracujú vo dvojiciach, v skupinách. Nepísaným pravidlom tried na primárnom vzdelávaní je využívanie koberca. Deti sa na ňom stretávajú počas prestávok, voľnej hry v školskom klube. Na vyučovaní používame koberec na rôzne hry, pri ktorých je treba sedieť, ležať.

V mojej triede je koberec tiež javiskom, na ktorom sa predvážajú herci. Koberec v našej triede je mimoriadne vyťažený. Musí byť vždy dostatočne veľký, pretože sa naň posediačky musia pomestiť všetky deti z triedy. Koberec sa v priebehu dňa, napríklad počas prestávky mení podľa toho, čo deťom určím. Prídem do triedy a len tak poviem: *more!* Deti, ktoré sedia na koberci ale samozrejme aj ostatné deti, ktoré chcú, zostanú na koberci a začnú plávať, akoby boli v mori. Celé to trvá len pár sekúnd a deti sa naspäť vracajú k svojej práci. Táto aktivita sa mi najviac osvedčila v situáciách, keď sa deti počas vyučovania prestávali sústrediť, strácali koncentráciu. Kratučké vyrušenie, pohyb v priestore a rýchly prechod myšlienok ich naštartuje a môžu pokračovať v práci. Je veľmi dôležité, aby celý proces netrval viac ako 2 minúty. Deti sú mimoriadne prispôsobivé a z vlastnej skúsenosti viem, že zhruba po desiatich takýchto hrách sme sa naozaj zmestili do 2 minút (z lavice na koberec, hra, z koberca nazad do lavice). Nezapomnite deťom pripomenúť, že hra je bez slov a keďže v nižších ročníkoch ešte nepoznajú pojem citoslovčia, upresnite im, že miesto slov môžu využívať rôzne zvuky, ktoré k danej možnosti prislúchajú ako napr. čľup, čľap, bum, chrápanie, bzučanie, aukanie, ...

Tu je niekoľko možností, na čo sa náš koberec v triede občas premení:

- more – deti znázorňujú plávanie;
- kaluž – pár krokov a čľup do kaluže, zase pár krokov a čľup skokom do kaluže;
- magnet – deti majú akože železné topánky a koberec je veľký magnet. Kráčanie ide veľmi ťažko, pretože majú akoby veľmi ťažké nohy;
- posteľ – deti si ľahnú, ponatáhujú sa, pozívajú a chvíľu si jednoducho poležia (najobľúbenejšie)
- les chlapci /les dievky, les krátke tričko, les dlhé tričko, les sukňa.../ – upažené ruky detí predstavujú konáre stromov, ostatní sa prechádzajú a musia sa im

uhnúť. Keď poviem les chlapci, tak les predstavujú len chlapci, dievčatá sa prechádzajú v lese;

- továreň – v továrni vyrábajú roboty, ktoré deti predstavujú – kráčajú ako roboty;
- kuchyňa – všetci niečo varia alebo pečú;
- záhrada – deti predstavujú prácu v záhrade (rýľujú, hrabú, oberajú úrodu, ...)
- uhlie – deti poskakujú, akoby chodili po žeravom uhli.

Druhá alternatíva je trochu náročnejšia, ale u detí tiež veľmi obľúbená. Deťom poviem tri slová. Prvé slovo predstavujú keď idú z lavice, druhé na koberci a tretie keď idú nazad. Napr. vrana-more-ryba. Cestou z lavice na koberec krákajú ako vrany, na koberci rukami plávajú a cestou do lavice idú potichu ako ryba. Slovo ryba na záver sa mi naozaj osvedčila, deti prichádzajú do lavíc bez jediného slova. Také trojice slov si vymýšľam niekedy aj podľa témy, ktorú preberáme. Uvádzam zopár možností, ale vymyslieť ich je veľmi jednoduché a rýchle:

- včela-had-huslista;
- medved'-hokejista-šofér;
- baletka-lietadlo-kôň;
- bocian-cyklista-čitateľ;

Okrem toho, že sa mení koberec na rôzny iný priestor, alebo deti na konkrétne predmety, zvieratá a ľudí, uvádzam ešte tretiu alternatívu – v tomto prípade deti predstavujú rôzne postavy (ľudí alebo zvieratá) ale tie si určujú podľa zvoleného slova oni samotné. Z týchto troch možností je táto práve najobtiažnejšia, pretože dieťa počas prechodu z lavice musí rýchlo premýšľať, koho bude predstavovať. Vždy sa pýtam aspoň troch detí, akú postavu zahrali, prípadne podľa času vyberiem dieťa, ktoré hrá naozaj veľmi podrobne, aby ostatní hádali, kým je:

- orchester – deti si samé určujú, na ktorý hudobný nástroj hrajú,
- olympiáda – deti si samé určujú, ktorý druh športu budú predstavovať,
- zoo – je na deťoch, ktoré zviera v zoo chcú zahráť,
- les – podobne ako v zoo, len predstavujú lesné zviera,
- knižnica – jedno z najnáročnejších – deti predstavujú rozprávkovú postavu,
- človek – deti majú na výber (bábätko v perinke, batola, školák, dospelý, dedko, babka, ...).

Zo skúsenosti odporúčam pre tieto aktivity zopár rád:

- začnite najľahším, teda prvým variantom, až kým si na túto hru deti poriadne nezvyknú,
- pripomínajte deťom, aby mysleli originálne, aby využívali svoju tvorivosť, veď aj pri hre na spanie sa dá vymyslieť pár originálnych prvkov,
- aspoň týždeň alebo aj dva robiť len jeden variant,
- nezabudnite ich aj za túto krátku aktivitu pochváliť za originalitu alebo vyzdvihnúť konanie niektorého dieťaťa.

Keď práve nie ste v triede, prípadne, ak nemáte koberec, vyčleňte si priestor, ktorý bude vyhovovať na aktivitu nielen počtu detí, ale hlavne ich prejavom. Tak ako nie je vhodný príliš malý priestor, neodporúčam ani obrovský priestor, v ktorom sa deti príliš rozptýlia a skôr sa venujú tomu, kde budú behať ako to, čo majú vykonávať.

Vynikajúcim prostriedkom na rozvoj tvorivosti je v triede aj vytvorenie netradičného priestoru. Nebojte sa uskutočniť aktivity k tvorivej dramatike aj v atypickom prostredí. Divadlo sa dá urobiť pod lavicami, pod katedrou, na spojených stoloch, stoličkách, na niekoľkých kusoch zvyšného oblečenia. Práve tieto netradičné spôsoby sú pre deti ešte prítťažlivejšie a vzácnejšie. V takýchto prípadoch ale treba myslieť na počet detí, ktoré majú scénu tvoriť.

1.3 Rekvizity

S priestorom bezprostredne súvisia rekvizity a kulisy. V bežnom divadle sú to veľmi dôležité veci, ktoré dopĺňajú nielen priestor ale predovšetkým dej. V našom triednom javisku však počas vyučovania nemáme čas ani možnosti vytvárať si k deju rekvizity a kulisy. V prvom rade by to trvalo príliš dlho, a v druhom rade by sa nám počas roka nazbieralo toľko rekvizít, že by sme nimi mali zapratanú celú triedu.

Triedy na primárnom vzdelávaní sú zväčša plné dôležitých vecí, ktoré deti počas týždňa potrebujú. V mojej triede majú vždy deti po ruke vrecúško s telocvikom, kufrík s pomôckami na výtvarnú výchovu, uteráčky no a samozrejme aktovku s vybavením, ktoré je k danému dňu podstatné. Každý učiteľ na primárnom vzdelávaní mi dá za pravdu, že v triede sa nám počas roka nazbiera aj zopár nepotrebných vecí, ktoré je nám z nejakého dôvodu ľúto vyhodiť. Hovoríme si, že sa nám to ešte isto zíde. Odkladám si aj niektoré veci a veľmi často ich využívam práve v aplikovaní tvorivej dramatiky.

Vynikajúco sa mi osvedčilo nechávať si nepotrebné ponožky. Po telocviku, či chceme, či nie, raz za mesiac, možno i častejšie, sa stalo, že ostala nejaká tá ponožka na koberci, ktorá nikomu nepatrila. Všetci majú ponožky na nohách, všetci majú ponožky vo vrecúšku na telocvik. Tieto záhady sa stávajú aj s rôznymi inými kusmi oblečenia. Všetko, čo nikomu nechýba doma operiem a nechávam v triede práve k tvorbe rekvizít, kulís, či kostýmov.

Okrem oblečenia sa dá vynikajúco pracovať so všetkými pomôckami, ktoré majú deti v aktovkách. Aj hračky v triede majú svoje zastúpenie pri tvorbe rekvizít. Tvorivý učiteľ vidí v mnohých predmetoch viac, ako to, na čo sú určené. Aj deti môžeme zaktivizovať k tomu, aby o jednotlivých predmetoch premýšľali inak ako nad ich aktuálnom využitím. Dá sa to jednoduchou aktivitou: Deti sedia na koberci v kruhu. Podávam ceruzku prvému dieťaťu s vetou: čo by táto palička mohla ešte byť? Deti vymýšľajú využitie a použitie paličky – ceruzky v takom zmysle, že ju môžu pretransformovať do čohokol'vek. Pozor, to čo deti vymyslia nemôžu prerozprávať, ale zahrať. Napr.:

- akože vystierajú dáždník a ceruzka je rúčka z dáždника,
- palička pre starčeka, ktorý sa o ňu opiera,
- hokejka,
- biliardové tágo,
- písťalka,
- dirigentská palička,
- puška,
- vyťahujú anténu na rádiu,
- udica – chytajú na ňu ryby; atď.

Pri takejto aktivite nemusíme ísť silou mocou v kruhu postupne, ale podľa toho, aký má kto nápad. Vždy deťom prízvukujem, aby dopredu nepovedali, čo idú urobiť. Môže sa stať, že deti nepochopia zmysel etudy, vtedy predvádzajúcemu poradím, čo by mohol ešte doplniť, aby bola etuda pochopiteľnejšia.

Podobne sa dá táto aktivita urobiť s loptičkou, so spomínanou ponožkou, s káblom na počítač, s pohárikom na výtvarnú výchovu, s vreckovkou. Zo skúsenosti viem, že keď raz túto aktivitu v triede s deťmi urobím – napr. s ceruzkou, nemá už počas roka význam robiť ju napr. s perom, alebo fixkou, či štetcom, pretože deti majú sklony opakovať to, čo už videli pri podobnom predmete, aj keď prešlo pol roka.

Pre akékoľvek divadielko, ktoré hrávame na rôznych predmetoch sa mi osvedčilo mať v triede staré nepotrebné rozkladacie leporelá. Vôbec nevádi, ak sú na nich nečitateľné rozprávky, pretože si ich prispôsobujeme tomu, čo nám treba. Lepolero je vynikajúca rekvizita, pretože ho môžete použiť na rôzny spôsob. Môžete ním ohraničiť určitý priestor, dá sa poskladať do trojuholníka, štvorca, ktoré môžu predstavovať televíziu, môžete ho nechať len tak položené ako rieku, most. Keď ho postavíme, môžeme naň položiť preložený papier s nejakým slovom, skryť sa zaň, využiť ho ako kostým – koruna, sukňa, šál a pod. Využiť sa dá pri akomkoľvek predmete na mnoho účelov.

Na to, aby si aj deti všimli, čo všetko majú v triede a čo všetko sa dá využiť inak ako na to, k čomu je to určené, stačí jednoduchá aktivita na rekvizity. Vďaka nej dostanú mnohé veci nový rozmer a deti budú prekvapené, koľko využitia sa nájde v jednom predmete. Aktivitu na rekvizity využívam v dvoch variantoch:

- 1.variant: niekoľko detí poprosím, aby vybrali predmet, ktorý sa nachádza v triede. Predmety uloží tak, aby ich všetci videli. Vyberú si z nich jeden, na ktorý budú vymýšľať nové využitie. K využitiu môžu aj pripísať, v akej rozprávke, alebo ktorej literárnej postave by sa hodila. (napr. Jankova šiltovka – košík pre Červenú Čiapočku, podbradník, dáždník, tanier, ...) Táto aktivita je vhodná skôr pre skupiny, pretože viac hláv vytvorí viac nápadov.
- 2.variant: určím predmet a deti v triede hľadajú, čím by sme ho mohli v divadielku nahradiť. Túto aktivitu nemusíme robiť len v prípade, že ideme hrať divadlo. Deti nabádam kedykoľvek pri rôznych rozprávkach, článkoch, textoch pomocou myšlienky: „Predstav si, že by sme si to chceli zahrať. Čo v triede by sme mohli použiť ako ...?“ (Např. čarovná palička – pero, ukazovátko, štetec, pravítko, palička v kvete, ...)

Zo skúsenosti viem, že deti sa vedia vďaka fantázii veľmi rýchlo vynájsť a výber rekvizít im nerobí žiadny problém. Tieto aktivity majú veľmi radi, pretože môžu vyjadrovať svoj názor a tvoriť svoje predstavy.

2 VYUŽITIE V JEDNOTLIVÝCH PREDMETOCH

Tvorivú dramatikú uplatňujú mnohí učitelia primárneho vzdelávania predovšetkým v predmetoch, ktoré s ňou súvisia. Najviac je to hudobná výchova a to najmä v prvom a druhom ročníku a tiež čítanie počas všetkých štyroch rokov. Veľmi málo ju učitelia využívajú na telesnej, či výtvarnej výchove, matematike, prírodovede a vlastivede a takmer vôbec sa jej aplikovanie nevyužíva napr. na informatike.

2.1 Hudobná výchova

Piesne v hudobnej výchove pre deti primárneho vzdelávania majú prevažne dej. Ten sa dá jednoducho zahrať popri spievaní, čím si deti text ľahšie zapamätajú. Piesne majú rôzne variácie a tým, že sú krátke, môžu si ich deti zahrať aj viackrát v priebehu hodiny. Tvorivá dramatika v hudobnej výchove je pestrá, pretože okrem spevu používame rôzne hudobné nástroje. Často však zabúdame na hudobné nástroje, ktoré nie sú určené priamo na hudobnú výchovu, teda také, ktoré nám ponúka samotná trieda. Najčastejšie využívame tleskanie, udieranie do kolien alebo dupanie. Hudobnými nástrojmi sa však môže stať aj zips na peračníku, aktovka ako bubon, šušťanie papierom, korálky v kindervajčkách, stláčanie pera – prepisovačky, klepkanie o tabuľu, atď. V triede často využívam hračky, ktoré majú deti uložené pre hru v školskom klube. Drevenými kockami sa dá udierať o seba, o lavicu, o podlahu. Malé časti z lega môžeme dať do spomínanej ponožky a hrkať s nimi. Aj staré hrkálky sú vynikajúcimi nástrojmi.

Hudobné nástroje však nepoužívam len v hudobnej výchove. Často počas divadielka potrebujem vytvoriť atmosféru nejakého prostredia. Napríklad pršanie, čľapkanie vo vode, vietor, búchanie bleskov, a pod. Práve tieto zvuky aktivizujú deti k tvorivosti, pretože ich majú vytvárať z vecí, ktoré majú v triede. Vytvorené zvuky používame potom na ktoromkoľvek predmete, keď ho práve potrebujeme.

2.2 Čítanie

Čítanie je azda najideálnejší predmet na využívanie a aplikovanie tvorivej dramatiky do bežného vyučovania. V čítanke, alebo v časopisoch, s ktorými sa deti stretávajú je mnoho článkov, rozprávok a textov, ktoré sa dajú vynikajúco zahrať. Občas sa v učebniciach vyskytnú scenáre, ktoré deti podľa jednotlivých postáv čítajú. Text bez scenáru je ale pre dieťa problémovou úlohou, pretože si ho musí počas divadielka tvoriť samo podľa prečítaného príbehu. Problémová úloha je zážitková úloha, preto si dieťa precvičuje vlastné pohotovostné reakcie, tvorivosť, samozrejme si rozvíjajú slovnú zásobu a vyjadrovanie.

Ako rozcvička sa mi vynikajúco osvedčila básničková rozcvička, ktorá deti pred tvorbou divadielka vždy rozhybe. Deťom prečítam prichystanú báseň. Potom ju čítam druhý raz, veľmi pomaly a deti robia to čo v texte počujú. Tretíkrát čítam rýchlejšie a štvrtý najrýchlejšie. Deti striedajú pohyby podľa počutého textu. Môžu zahrať jednotlivé slová pohybom (slovesá), gestom (prídavné mená), pantomímou (podstatné mená). Vynikajúce sú texty ľudových básní, ale tiež využívam básne zo starých časopisov. Pozor, nie každá báseň sa na takúto rozcvičku hodí. Najčastejšie sú to básne, v ktorých je nejaký dej. Je potrebné ju vopred vybrať, mať ju nachystanú, lebo hľadať ju len tak počas

aktivity je veľmi náročné na čas. Pre ukážku ponúkam jednu báseň a ďalej ich niekoľko uvádzam v prílohe.

Mravček/Ján Anđel

Spadol z kríka mravček,
rozbolel ho palček.
Potom celá nožička,
nuž si ľahol do kríčka.
Čmeliak lietel naokolo.
Mravčeka mu ľúto bolo.
Do lístočka skorocelu
zabalil mu nôžku celú.
Priniesol aj medu trošku,
hneď mal mravček zdravú nôžku.

Celú rozcvičku robia deti spoločne v priestore. Pri štvrtom najrýchlejšom čítaní mám skúsenosť, že deti sa až príliš odviažu, takže na vyučovaní máme obrovskú zábavu a smiech.

2.3 Matematika

Ponímanie matematiky je vo všeobecnosti spojené len s číslicami. Najdôležitejšie v matematike je jednoznačne precvičovanie počítania. Z času na čas však deťom neuškodí, ak si matematiku spríjemnia krátkym divadielkom, ktoré súvisí s učivom. V každom ročníku je niekoľko možností, kde je možné aplikovať tvorivú dramatikú. Je len na učiteľovi, kedy má pocit, že deti sú už z rátania v laviciach unavené a je v hodné využiť aktivity napr. na koberci. Uvádzam niekoľko možností, ktoré si môžete obmieňať pri rôznych matematických témach, a tým pádom aj v rôznych ročníkoch.

Slovné úlohy: Deti rozdelím do skupín. Každá skupina dostane na papieri napísanú slovnú úlohu. Skupina musí pred ostatnými túto úlohu zahrať bez slov len pomocou pantomímy. Ostatní sa v skupinách môžu radiť, aby napísali správny príklad a samozrejme výsledok. Slovnú úlohu potom prečítajú a povieme si správne odpovede. Takto sa vystriedajú všetky skupiny.

Odporúčanie:

- kým sa pracuje s menšími číslami, je jednoduché ukázať počet na prstoch. Ak by ste to chceli robiť s veľkými, viaccifernými číslami, potom sa musia deti vynásť tak, že čísla píšu akoby do vzduchu, alebo môžu použiť rímske číslice, ktoré deťom ukážu tiež na prstoch,
- slovné úlohy pre takúto aktivitu musia byť vytvorené tak, aby deti dlho nerozmýšľali nad tým, ako ju zahrať. Používajte v nich slovesá, ktoré sa ľahko zahrajú (zobral, prešiel, tleskal, skákal, čítal, skladal, zjedol, ...), prípadne im pomôžte v texte inými slovíčkami, ktoré síce nemusia byť podstatné pre príklad, ale dôležité práve pre správne ukázanie celej úlohy,
- v prvej a druhej triede deti vopred upozorníte, o akú matematickú operáciu ide. V tretej a štvrtej triede môžu byť slovné úlohy náročnejšie a pokojne môžete nechať na deťoch ako ostatným vysvetlia, akou matematickou operáciou sa majú dopracovať k výsledku, prípadne to z hľadiska slovnej úlohy bude úplne jasné.

Napr.:

- (1.ročník) Miško dal dva góly. Janko kopol 4 góly a petrík 3 góly. Koľko gólov dali spolu?
- (2.ročník) Babka natrela 40 chlebov. Prišiel dedko a zjedol 10. Prišiel vnúčik a zjedol 5. Potom prišiel psík Bodrík a zjedol ešte 10. Koľko chlebíkov ostalo na tanieri?
- (3.ročník) Sliepočky zniesli 30 vajíčok. Babka prišla, zobrala ich a rozdelila svojim trom vnukom. Koľko dostal každý?
- (4.ročník) Na jeseň zafúkal silný vietor. Zo starej vrby opadalo 45 600 listov. Prišiel ujo a 33 100 listov odhrabal. Koľko listov ostalo ešte pod lipou?

Rýchle počítanie: Deti sú na koberci. Na tabuľu napíšem výsledky a ku každému výsledku pripíšem názov nejakého zvierat'a. Poviem príklad. Deti napodobňujú to zvieratko, ktoré je pri správnom výsledku.

Odporúčanie:

- príklady treba mať vopred pripravené a zo začiatku je lepšie dávať na tabuľu max. 5 výsledkov. Postupne však škálu výsledkov môžete rozširovať,
- K výsledkom nemusia byť pripísané len zvieratá. Podľa veku detí môžete obmieňať aj to, čo majú zahrať.

Napr.:

Pri výsledkoch môžu byť napísané: zvieratá, osoby (športovci, muzikanti, ...), povolania (kuchár, zapisovateľ, šofér, ...) ale tiež stav (smutný, šťastný, rozmýšľajúci, spiaci, ...).

Číslice: Jednoduchá aktivita pre skupiny. Každé skupine rozdám lístok, na ktorom je napísané číslo. Deti musia na koberci vytvoriť vlastnými telami, príp. môžu použiť nejakú pomôcku z triedy. Ostatné skupiny si číslo zapíšu a musia naň vytvoriť príklad, podľa toho, aká je téma učiva.

Odporúčanie:

- aj keď je to jednoduchá aktivita, pri vyšších, zložitejších číslach je trochu náročná na čas.

Párny, nepárny, nula: Deti sú na koberci. Ja hovorím príklady. S deťmi sa dohodneme: ak bude výsledok párný, zahráte medveďa, ak bude nepárny, zahráte indiána, ak bude výsledok nula, ostanete stáť ako sochy.

Odporúčanie:

- najlepšie je napísať premeny detí na tabuľu, aby si to ľahšie zapamätali. Je na vašej fantázii, na čo sa budú premieňať. Pri nule odporúčam premeniť sa na niečo statické – socha, kameň.

Zaokrúhľovanie: Každé dieťa na koberci dostane číslo. Ja predstavujem vlak. Deti sedia a ja idem pomedzi ne. Rozprávam: „Koho číslo sa zaokrúhli na 20, ten nastúpi do vlaku a líže zmrzlinu.“ Takto vymýšľam aktivity, až kým nie sú vo vlaku všetky deti.

Odporúčanie:

- túto aktivitu môžete použiť pri rôznych iných témach: jedno-dvoj-trojčiferné čísla, násobilka a delilka, ale tiež na geometrii (deti majú na lístočkoch geometrické tvary, premeny jednotiek, ...).

Napr.:

- kto nasadne do vlaku: ten silno premýšľa, ten pije horúci čaj, ten zabíja komára, ten píše sms, ten je veľmi šťastný, ten je strašne unavený, ...

Porovnávanie: Deti sa prechádzajú po koberci a v ruke majú papierik s číslom. Deti sa menia podľa toho, čo im hovorím.

Napr.: Kto má číslo väčšie ako 40, ten sa zmení na strom, ten kto má výsledok menší ako 100, ten sa zmení na včelu, kto má výsledok väčší ako 84, ten sa zmení na obrovského mäsožravého dinosaura, ... atď.

Odporúčanie:

- túto aktivitu je tiež možné robiť pri akejkol'vek téme, v akomkoľvek ročníku a samozrejme v rôznych variáciach, ktoré si prispôbíte deťom a hlavne prostrediu. To, na čo sa budú premieňať si prípadne napíšete na papier, aby počas hry neostávali dlhé pauzy.

Zo skúsenosti viem, že mnohé deti pri aktivitách, ktoré sú na koberci a kde samostatne majú prísť na výsledok, môžu „odkukávať“ od ostatných, preto nie je vhodné ich za tieto aktivity hodnotiť známkami. Ide predovšetkým o to, aby sa zabavili aj tie deti, ktoré sú v matematike trochu slabšie a ktoré si radi spríjemnia matematiku aj inými aktivitami, ako je rátanie do zošitov.

2.4 Prírodoveda

Aj napriek tomu, že na prírodovede sa najčastejšie stretávame so zážitkovým učením vďaka rôznym pokusom, aj tu sa dá v niektorých prípadoch vytvoriť prostredie pre krátke divadielko, ktoré deti zdvihne z lavíc a trochu ich rozhýbe. Samozrejme, vždy musí súvisieť s danou témou. Pre každý ročník uvádzam niekoľko možností, kedy si môžete spríjemniť hodinu práve tvorivou dramatikou.

Prvý ročník

Téma - Čo jem? Deti si vylosujú na papieriku nejaký druh jedla. Ukazujú ho prostredníctvom pantomímy. Keď ho uhádnu, musia priradiť, kedy to jedávame (raňajky, desiata, obed, ...)

Odporúčanie:

- je potrebné vyberať také jedlá, ktoré dokážu prváci zahrať, prípadne im pomôcť, čo môžu urobiť.

Napr.:

- jogurt (otvárajú ho, lyžičkou mieša, a potom si naberá), banán (ošúpe a zje), chlieb (natiera si maslo a zje), čerešne (dá dole stopku, je a vyplúje kôstku), polievka (fúka a potom „sřka“ rezance), ...

Téma - Príroda: Deti rozdelím do skupín. Každá skupina dostane papierik so slovíčkom, ktoré predstavuje nejaký druh počasia. Deti v skupinách musia vymyslieť, ako toto počasie zahrajú, samozrejme aj za pomoci zvukov, ktoré k nemu prislúchajú.

Odporúčanie:

- pomôžte deťom, aby nezabudli počasie vyjadriť pocitmi, výrazom tváre, teda ako sa cítíme, keď je práve také počasie,
- na zvuky k počasiu im môžu poslúžiť akékoľvek predmety v triede,
- v skupine by mali byť aspoň 4 deti, ľahšie sa im budú tvoriť zvuky aj hrať.

Téma – Zvieratá: Z dvoch stoličiek vytvorím na lavici provizórny televízor. Fixka na tabuľu predstavuje mikrofón. Dve deti budú hrať interwiev o zvieratách. Jedno dieťa bude moderátor, druhé zviera. Moderátor sa pýta zvieratka rôzne otázky: Kde býva? Čím sa živí? Kde nachádza potravu? Na čo sú mu krídla? Načo chvost? ... Zvieratko odpovedá a samozrejme popri odpovediach nezabúda pridávať zvuky zvieratka, ktoré predstavuje.

- Odporúčanie:
- aktivitu začnite hrať od najjednoduchších zvierat, ktoré sú deťom blízke, teda domácimi zvieratkami,
  - nezabúdajte si z predmetov v triede spraviť jednoduchý kostým, alebo si k interwiev vziať predmet, ktorý to zviera vystihuje (medveď – hrubý sveter, prasiatko – desiata, lebo všetko zje, ...).

Téma – Voda: Zahrajte si hru Čo to spadlo do vody. Na papierik si napíšete rôzne predmety, ktoré padli do vody. Dieťa, ktoré zavoláte si vylosuje slovíčko. Pomocou pantomímy má ukázať, čo má v ruke – či je to ťažké, ľahké, ostré, guľaté, mäkké, tvrdé, ... Potom ten predmet akože hodia do vody a naznačia, či ich voda ošpliechala, alebo nie. Ostatné deti hádajú, čo hodil kamarát do vody a či to do tej vody vôbec patrí.

Odporúčanie:

- pri prváčikoch treba dávať veľmi jednoduché slovíčka a samozrejme im s pantomímou pomáhať,
- nezabúdajte aj na prírodné predmety, ktoré do vody patria.

Napr.:

kameň, lopta, šupka z banánu, plastová fľaša, pero, list zo stromu, kniha, ...

Druhý ročník

Téma – počasie: Deti rozdelím na polovicu. Jedna polovica je na koberci, ostatné deti sú v laviciach. Rozprávam príbeh o počasí a pomocou pantomímy sa deti na koberci snažia dané počasie zahrať. Úlohou detí v lavici je vytvoriť zvukmi počasie, o ktorom rozprávam. Potom sa skupiny vystriedajú.

Odporúčanie:

- deťom, ktoré tvoria zvuky treba pripomenúť, čo všetko môžu použiť, aby boli zvuky zneli čo najlepšie,
- po vystriedaní oboch skupín môžete vybrať dve-tri deti, ktoré pantomímou zahrli obliekanie najlepšie a ostatní budú tvoriť zvuky. Keď deťom so zvukmi pomôžete a započúvate sa do nich, budete mať s deťmi veľmi príjemný zážitok.

Napr.: Ráno zasvietilo slnko, tak som sa obliekla ako do krásneho teplého dňa. Nezabudla som ani na šiltovku a slnečné okuliare. Kráčala som po ulici, keď tu zrazu začal fúkať vietor. Rýchlo som si vytiahla bundu a zapla som sa až ku krku. Vietor stále silnel až prifúkal oblaky, z ktorých začalo jemne mrholiť. Dala som si len kapucňu, ale časom sa silno rozpršalo, tak som si rýchlo obliekla pršiplášť. Kráčala som ďalej a medzi oblakmi som zazrela opäť modrú oblohu. Dážď pomaly slabol a zo silného vetra bol len jemný vánok. Nakoniec zmizol vietor i kvapkanie. Vyzliekla som pršiplášť, rozopla bundu, sadla na lavičku a vyliala som si z topánok vodu. Utekala som rýchlo domov prezliecť sa do suchých vecí.

Téma – Stavba: Na papieriku sú napísané mená zvierat. Vyvolané dieťa si zvieratko vylosuje a pantomímou ho znázorní. Ostatní hádajú, alebo si zapisujú, ako sa volá dom,

kde ukazované zvieratko býva. Aktivitu môžete robiť aj ako skupinovú prácu, kde celá skupina predstavuje zvieraciú rodinku a ostatní hádajú názov ich domčeka.

Odporúčanie:

- druhákom zadávame mená zvierat, ktoré sa dajú ľahko predstavovať a ktoré sú im známe.

Napr.: pes – búda, sliepky – kurín, kone – stajňa, prasiatka – chliev, ...

Téma – Stavba: Rozprávka O troch prasiatkach je deťom isto veľmi známa. Všetci vieme, z akých materiálov boli ich domčeky. Skúste si ale s deťmi zahrať jej pozmenenú verziu. Deti dostanú do skupín lístok, na ktorom bude napísaný veľmi nezvyčajný materiál, aký prasiatka použili na stavbu domčeka. Deti musia pomocou pantomímy zahrať stavbu domčeka.

Napr.: šľahačka v spreji, cesto, prečítané knihy, škatulové mlieko, vankúše, ...

Téma – Ovocie; Zelenina: Deti sa pomocou čarovnej paličky zmenia na jednotlivé plody ovocia alebo zeleniny. Deti rozdelím do skupín, kde sú max. 4 deti. Každá skupina si vylosuje názov plodu, na ktoré sa celá skupina premení. Jednotlivé skupiny sa predstavia a ostatní hádajú, aký druh ovocia alebo zeleniny mali vytvoriť.

Odporúčanie:

- na jednej hodine zvolte buď len ovocie, alebo len zeleninu,
- vždy nechávam deťom priestor na premyslenie a zhromaždenie potrebných vecí – hlavne farebných,
- aby sme predišli veľkej diskusii, povieme si, že si môžu požičať kohokoľvek vrecúško, odložený sveter, či uterák,
- nezabudnite deťom pripomenúť, že niektoré druhy ovocia majú v sebe kôstku,
- ak hrajú napr. hrozno, mali by byť vedľa seba, ak napr. čerešňu, môžu sa držať nad hlavou rukami a pod.

Téma – Zdravie: Deti sú vo dvojiciach a vylosujú si papierik, na ktorom je nejaká lekárska špecializácia. Deti si prichystajú krátku etudu o tom, čo tento lekár robí. Ostatní môžu hádať, akú špecializáciu mal lekár, ktorý v etude hral.

Odporúčanie:

- ak je veľa detí, dávam ich do skupín a môžu hrať napr. rodinu, ktorá za týmto špecialistom prišla na vyšetrenie. Ak si vylosujú napr. chirurg, jeden môže byť lekár-chirurg, ostatní asistenti pri operácii,
- upozorňujem, že deti pri týchto etudách vymýšľajú veľa zábavných komentárov, tak si pripravte viac času.

Napr.: zubár, záchranár, očný lekár, ortopéd, psychológ, logopéd, kožný lekár, atď.

Tretí ročník

Tretiacka fantázia je samozrejme už na vyššej úrovni, ako keď boli deti prváci, preto aj dramatizácia a samotné prevedenie rôznych etúd môže byť náročnejšia a viac môžeme nechávať na ich tvorivosť a skúsenosť. Tretiakom už nie je potrebné toľko pomáhať.

Téma – Voda: Jednotlivci, alebo dvojica si premyslia a zahrajú čokoľvek, čo nejakým spôsobom súvisí s vodou. Podobná aktivita ako na písanie – brainstorming, ale miesto písania deti hrajú.

Odporúčanie:

- aktivita je vhodná buď ako motivačný prvok pred začiatkom vyučovania danej témy, alebo na rozptýlenie pred záverečným opakovaním,
- vždy mám nachystané papieriky so slovami, keby sa náhodou stalo, že žiadna dvojica, alebo žiadne dieťa nevie, čo zahrať.

Napr.: korčuľovanie (ľad), plávanie v bazéne, varenie polievky, lyžovanie (sneh), mokré nohy z rannej rosy, veslovanie v lodi na jazere a pod.

Téma – Objem, hmotnosť, čas, teplota: Deti sa prechádzajú v priestore. Rozprávam im súvislý príbeh, v ktorom sa spomínajú slová súvisiace s objemom, hmotnosťou, časom a teplotou. Deti ho popri mojom rozprávaní hrajú.

Odporúčanie:

- najvhodnejšie je dať túto aktivitu na záverečné opakovanie, aby sa deti trochu rozhýbali,
- snažím sa vyberať slová, ktoré sú pre deti zábavné, alebo smiešne,
- deti môžu zahrať celý príbeh ešte raz a rátať, koľko rôznych jednotiek jednotlivých veličín zaregistrovali.

Napr.: Na tréningu som zaplávala 500 m kraul. Od smädu som vypila celý liter džúsu a do úst som si nalámala obrovskú 200 gramovú čokoládu. Doma som sa postavila na váhu a odpadla som! Pribrala som celé kilo! Tak som sadla na bicykel a hodinu som bicyklovala okolo domu. Doma som otvorila chladničku a od smädu som vypila pol litra studeného mlieka. Mamina večer prišla so strašne ťažkým nákupom. Ledva som tie desaťkilové vrecia so zemiakmi odniesla 10 metrov do kuchyne. Keď bolo večer osem hodín, ostala mi strašná zima. Prikryla som sa ťažkým paplónom. Drkotala som zubami. Mama mi odmerala teplotu. Potom odpadla mama. Skoro 40 stupňov Celzia! Dala mi vypiť dva deci nejakého horúceho nápoja a ja som hneď zaspala.

Téma – Svetlo a tieň: Zahrajte si tieňové divadielko. Stačí vám baterka, alebo lampa a jedno, či dve tričká z telocviku. Každé dieťa si premyslí aké zviera, alebo aký obrázok chce pomocou tieňa a rúk vytvoriť. Deti k tomu môžu pridať zvuky, prípadne nejaký komentár.

Odporúčanie:

- aktivita je časovo náročná, pretože istotne bude chcieť ísť každé jedno dieťa,
- deti majú pocit, že je hra jednoduchá, no pripravte sa, že budú potrebovať vašu pomoc.

Téma – Tráviaca sústava: Deti sa zahrajú na cestu cez tráviacu sústavu. Na kartičkách s dobre viditeľným nápisom majú deti napísané, akú časť tráviacej sústavy predstavujú. Ostatné deti, ktorým sa kartička neušla predstavujú potravu. Deti-potrava kráčajú od kartičky ku kartičke podľa toho, ako potrava cestuje v našom tele. Začínajú pri slove *ústa*, kde spolu stoja ešte 3 ďalšie deti (zuby, jazyk, sliny). Deti s kartičkami *zuby* a *jazyk* môžu deti-potravu pomasírovať na chrbte. Odtiaľ cestujú aj s dieťaťom, čo má kartičku *sliny* postupne k deťom s kartičkami: *hltan*, *pažerák*, *žalúdok*. Pri dieťati s kartičkou *žalúdok* je dieťa s kartičkou *žalúdočné šťavy*. Toto dieťa odchádza s deťmi – *potravou* a *slinami* k dieťaťu – *tenké črevo* a k dieťaťu *hrubé črevo*. Odtiaľ už len ku kartičke *konečník*. Každé dieťa s kartičkou, si môže vymyslieť, ako deti – *potravu* akože „spracuje“: môžu ho poklepkáť, otáčať, masírovať, ... Pre deti to bude veľká zábava.

Odporúčanie:

- záverečná kartička – konečník nie je vôbec vhodné dávať dieťaťu. Preto ju umiestnite na nejaké viditeľné miesto, kadiaľ deti prejdú, napríklad popod stoličku,
- nezabudnite deti vystriedať, teda tých, čo držali kartičky za potravu a opačne.

Štvrtý ročník

Vo štvrtom ročníku je už veľký predpoklad, že deti budú mnohé predstavenia hrať s veľkou dávkou humornej kreativity a viac ako vážne nápady budú u nich prevládať vtipné myšlienky.

Téma – Živočíchny: Deti rozdelím na polovicu. Jedna polovica je v priestore. Druhá polovica ich sleduje. Najlepšie je, keď každé dieťa môže pozorovať jedného v priestore. Hovorím slová: *plazy, cicavce, vtáky, obojživelníky*. Deti sa podľa slov menia na zvieru, ktoré do tej kategórie môžem zaradiť. Slová nehovorím stále rovnako za sebou ale ich striedam. Keď však poviem ďalší raz napr. *cicavce*, dieťa nemôže zahrať toho istého cicavca, čo už hral. Slová neskôr striedam stále rýchlejšie a deti, ktoré už nevedia, čo by zahráli, príp. zahráli to isté, musia hru opustiť. To si všímajú tie deti, ktoré ich pozorujú. Neskôr sa deti vymenia.

Ideálnym prostriedkom na využitie tvorivej dramatiky je v tomto ročníku práve hra na Interview (ako je to spomenuté v prvom ročníku). Vo štvrtom ročníku však interview musí byť na omnoho vyššej úrovni. Môžete ho využívať pri ktorejkoľvek téme. Odporúčam vytvoriť z lavice, škatule, či stoličiek akýsi televízor, v ktorom budú deti interview predvádzať. Dieťa môže byť zvieratkom, môže byť odmerným valcom, tiež plúcami a pod. Dieťa, ktoré dáva otázky v interview, ich musí mať poriadne pripravené. Osvedčilo sa mi nechávať vytvoriť otázky doma na úlohu, aby na ne mali viac času, prípadne pripraviť si celý dialóg vo dvojici. Deti majú radi aj také interview, v ktorom hádajú, kto je hosť.

2.5 Vlastiveda

Vlastiveda v primárnom vzdelávaní obsahuje podobne ako v prírodovede témy, pri ktorých sa deti hrajú skôr na detektívov a pozorovateľov ako na hercov v divadle. Tvorivú dramatikú však uplatňujem aj popri tvorbe rôznych projektov, keď deti strácajú koncentráciu a potrebujú sa „zobudiť“. V každom ročníku je niekoľko tém, kde sa deti môžu zahrať na niekoho iného, ako žiaka v triede.

Druhý ročník

Téma – počasie: Deti rozdelím do skupín. Každá skupina dostane papier, na ktorom je niekoľko pranostiek – musí ich byť viac ako je skupín. Jednu pranostiku má každá skupina podčiarknutú ale každá skupina inú. Podčiarknutú pranostiku zahrajú ako krátku etudu bez slov. Ostatné skupiny si dajú akúkoľvek značku k tej pranostike, čo práve videli. Keď sa vystriedajú všetky skupiny, zistíte, koľkí pochopili tomu, čo kto hral. Odporúčanie:

- ak by deti hrali so slovami, veľmi ťažko by sa vyhýbali slovám, ktoré patria do pranostiky,
- nezabudnite si jednotlivé pranostiky vysvetliť,
- vyberajte pranostiky, ktoré vaše deti zvládnu.

Napr.: Medardova kvapka, štyridsať dní kvapká, Apríl zimný daždivý, úroda nás navštívi, Keď severák vo februári neduje, potom v apríli strechy rozduchuje, a pod.

Téma – rodina a príbuzní: Pri tejto téme sa deti radi hrajú na rôzne druhy osláv. Vyberte kohokoľvek z triedy a vymyslíte si, pri akej príležitosti mu deti majú zablahoželať. Vybraté dieťa si sadne a postupne, kto má premyslené ide k dieťaťu a blahoželá mu. Samozrejme, pre väčšiu zábavu odporúčam vymyslieť deťom rýchly jednoduchý kostým – ak je dieťa 100-ročná babka, dať mu šatku cez hlavu a palicu do ruky, ak je to malé bábätko, urobiť mu akoby perinku z deky a pod. Deťom vždy pripomenie, že aby sa neopakovali s tými istými blahoželaniami, aby boli originálni, vecní a hlavne aby sa to pre danú príležitosť hodilo.

Napr.: dieťa môže byť babička, deduško, novorodenec, svadobý pár, bratranec, čo ukončil štúdium ako lekár, a pod.

Téma – Služby, kultúra, šport: Deti rozložia po triede kartičky, na ktorých sú napísané názvy rôznych budov alebo inštitúcií. Kartičky však musia byť na viditeľnom mieste a samozrejme nie len na stenách, ale hlavne v priestore – na laviciach, stoličkách, aktovkách, ... Vyberiem si dve deti, ktoré sa zahrajú na turistov a potrebujú sa dostať na určité miesto. Nemusia však povedať konkrétnu budovu, môžu naznačiť, že sa potrebujú dostať niekam, kde by práve mala prebiehať nejaká športová akcia. Tiež vyberiem dve deti, ktoré im majú podrobne opísať, kadiaľ sa tam dostanú. Turisti trasu prejdú podľa popisu. Vždy sa porozprávame, čo je dôležité pri vysvetľovaní trasy dôležité pre cudzinca.

Tretí ročník

Téma – Časová priamka: Na papierikoch mám nachystané obrázky predmetov s rokmi, kedy ich vynášli. Dieťa zahrá vynájdený predmet pomocou pantomímy a ostatní hádajú, čo je to za vynález. Kto uhádne, môže ísť predstaviť ďalší vynález. Všetky obrázky vynálezov zvyknem prikadať na nástenku, kde mám nachystanú časovú priamku. Deti si aspoň môžu dlhšie prezerat', čo bolo vynájdené skôr, čo neskôr.

Napr.: telefón, žiarovka, fotoaparát, a pod.

Téma – Mária Terézia: Deti sa zahrajú na panovníka. Panovník si môže rozkazovať ako sa mu zachce. Dieťa posadíme na stoličku, urobíme mu akoby trón a z neho vydáva príkazy: Kráľ chce, aby ste boli všetci ... baletky, aby ste spali, aby ste sa hádali, ...

Odporúčanie:

- striedajte panovníkov, tak aby sa každé dieťa dostalo aspoň raz k rozkazovaniu,
- premyslite si, na ktorú časť hodiny sa táto aktivita hodí, pretože ak chcete vystriedať všetky deti, je to časovo náročnejšie.

Téma – Povesti: V učebnici vlastivedy je niekoľko veľmi pekných povestí. Stačí deťom pomôcť rozdeliť jednotlivé úlohy a povesti si môžete zahrať. Ak je povesť príliš dlhá, delím ju na tri časti a teda aj deti delím na tri skupiny – jedna skupina začína, druhá pokračuje a treťou skupinou povesť skončí. Je na učiteľovi, či si prípadné pomôcky môžu pri striedaní skupín posúvať, alebo si ich musí každá skupina nájsť v triede sama.

Štvrtý ročník

Téma – Roztancované Slovensko: Deti sú v skupinách. Každé skupine dám text slovenskej ľudovej piesne, ktorú deti poznajú. Každá skupina tú pieseň odprezentuje ale

bez slov – podľa textu pantomímou. Deti znázorňujú postupne celý text a ostatní hádajú, aký text piesne mali na papieriku.

Napr.: Maličká som; Po nábreží, koník beží; Kukulienka; Prší, prší, ...

Téma – Stredovek: Zahrajte sa na trhovníkov ako kedysi v stredoveku. Jedna skupina budú deti – trhovníci a druhá skupina budú kupujúci. Trhovníci môžu byť samostane, najviac vo dvojiciach. Vymyslia si, čo idú predávať (peračníky, knihy, fixky, svetre, papuče, ...) Úlohou trhovníkov je prilákať na svoj tovar čo najviac detí – rôznymi pokrikmi ako kedysi: „u nás najlacnejšie papuče!“ „kúpte si kvalitné ceruzky, nelámavé, ...“ Deti sa potom vystriedajú. Po aktivite je vhodné porozprávať sa, prečo sa práve takýmto spôsobom na trhoch predávalo.

Odporúčanie:

- aktivita si vyžaduje od vás trochu trpezlivosti, pretože v triede bude trochu hlučnejšie,
- pomôžte deťom vymyslieť si, čo by mohli predávať.

2.6 Slovenský jazyk

Slovenský jazyk veľmi úzko súvisí s čítaním – predovšetkým v prvom ročníku. Vo vyšších ročníkoch sa ale slovenský jazyk oddeľuje od čítania. Tým pádom je textov na tvorbu divadielka samozrejme menej ako v čítanke. Aj tak sa nájde veľa prípadov, kedy môžeme na oživenie hodiny využiť práve tvorivú dramatikú. So slovenským jazykom súvisí aj slohová výchova. Práve na týchto hodinách najčastejšie využívam tvorivú dramatikú, pretože jednotlivé témy sú pre jej aplikáciu ako stvorené.

Keďže sa učivo počas štyroch rokov v slovenskom jazyku postupne opakuje s pridávaním ďalších informácií a vedomostí, nebudem jednotlivé aktivity pripisovať k ročníkom. Môžete ich teda využiť ako motivačné alebo opakovacie aktivity.

Téma – ia, ie, iu: Deti pomocou pantomímy hrajú slová, v ktorých sú dvojhĺasky. Ostatní hádajú a postupne sa striedajú. Deti môžu mať slová buď napísané, alebo si ho môžu sami vymyslieť. Tiež je na učiteľovi, či zvolí aktivitu pre jednotlivcov, alebo pre dvojice.

Téma – Vlastné podstatné mená: Deti si vylosujú meno známej osobnosti, alebo rozprávkovej bytosti. Zahrajú ho buď pantomímou, alebo môžu použiť tak, aby ostatní mohli hádať, o koho sa jedná. Kto uhádne, ten ide pred ostatných hrať.

Odporúčanie:

- deti by mali osobu naozaj poznať, aby ju vedeli zahrať,
- osvedčilo sa mi, keď deti hrajú svojich kamarátov z triedy podľa charakteristických vlastností.

Téma – Hlásokovanie, Abeceda: Každá dvojica si pripraví nejaké ľahké slovo. Pomocou vlastných tiel ho majú pred ostatnými vyhláskovať, to znamená, že vytvárajú postupne jednotlivé písmená zo seba na koberci – buď tak, že ležia, alebo postojáčky. Ostatní potom hádajú, aké slovo hláskovali.

Odporúčanie:

- dôležité je pravidlo, aby slovo nevykriekli skôr, ako ho dokončia
- dohodnite sa, koľko má mať pripravené slovo hlások, či má byť s rozlišovacími znamienkami a pod.

Téma – Jedno, dvoj, trojslabičné slová: Deti sú v priestore. Dohodneme sa, že budeme napr. športovci. Deťom poviem, koľko slabík má mať šport, ktorý ukážu. Poviem napr. *DVE* – deti môžu predstavovať: futbal, hokej, tenis, ... Keď poviem *TRI*, môžu predstavovať plávanie, behanie, skákanie, ... Keď poviem slovo *VIAC*, vymyslia si šport, čo má viac ako tri slabiky, napr.: korčuľovanie, bicyklovanie, lyžovanie, ... Počet slabík striedam a vždy sa snažia vymyslieť iný šport ako ten čo už ukazovali.

- miesto športovcov sa môžete týmto istým spôsobom zahrať na zvieratká, predmety, muzikantov ...

Téma – Spodobovanie: Deti rozdelím do skupín, aby v skupine boli aspoň tri deti. Do každej skupiny dám obrázok slova, v ktorom počujeme spodobovanie – či už na začiatku slova, v strede, alebo na konci slova. Úlohou detí je vytvoriť obrázok zo seba, alebo daný obrázok zahrať. Na pomoc si samozrejme môžu vziať akékoľvek pomôcky, čo k predvedeniu daného obrázka potrebujú (svetre, uteráky, a pod.).

Napr.: použité obrázky – hríb, včela, hrad, obed, nôž, ...

Téma – Prídavné mená: Deti v priestore vyjadrujú buď len mimikou alebo aj gestom jednotlivé prídavné mená, ktoré rozprávam. Deti môžu prídavné mená vymýšľať aj samé.

Odporúčanie:

- pre plynulosť aktivity je vhodné mať jednotlivé prídavné mená nachystané.
- pomedzi prídavné mená, ktoré deti vyjadrujú mimikou alebo gestom, dávam aj farby, aby sa trochu prešli po triede.

Napr.: smutný, veselý, namyslený, vysoký, zamyslený, milý, nahnevaný, tlstý, ...

Téma – Neurčitok: Každé dieťa dostane lístok, na ktorom je číslo a pri ňom je sloveso. Postupne ako hovorím číslo, deti hrajú sloveso, ktoré majú napísané. Ostatní sloveso hádajú – samozrejme v neurčitku. Aktivitu si zahrajte v priestore, pretože vyjadrenie niektorých slov ho bude vyžadovať.

Odporúčanie:

- vždy nechajte dieťa sloveso vyjadriť, dohrať a až potom nech deti hádajú.

Napr.: píšeš, maľuješ, spievaš, utekáš, bubnuješ, vysávaš, zapínaš, ...

Téma – Citoslovcia: Deti rozdelím do skupín. Každá skupina dostane na papieriku aspoň tri rôzne citoslovcia. Úlohou celej skupiny je vymyslieť nejakú krátku etudu, v ktorej použijú všetky tri citoslovcia. Etuda musí mať samozrejme dej. Deti musia mať na premyslenie určitý čas.

- pre lepší priebeh deťom napíšem na tabuľu pravidlá: v etude musia hrať všetci členovia skupiny, v etude môžu/nemôžu hovoriť iné slová ako citoslovcia, etuda musí trvať aspoň minút, a pod.

Napr.: Používam vždy citoslovcia, ktoré predstavujú rôznorodé zvuky: napr. pre jednu skupinu – buch, kvak, cink, alebo: šuch, ssss, tik-tak, a pod.

3 ČAROVNÉ VECI

Pri akejkol'vek aktivite s tvorivou dramatikou je vhodné mať niekoľko ustálených predmetov, alebo pravidiel, na používanie ktorých si deti postupne zvyknú. Mne sa osvedčili tieto pravidlá:

- vždy stanovím presný čas na premyslenie, čas na vybratie rekvizít, masiek,
- ak je úlohou detí niečo uhádnuť, nesmú to urobiť skôr ako deti dokončia predstavenie,
- aby sme predišli každodennému vypytovaniu sa, čo si kto môže požičať, pri divadielku si stanovujeme, že to, čo je na stoličkách, to si môžeme bez vypytovania požičiavať.

K pravidlám patria aj určité predmety, ktoré nám uľahčia riešiť každodenné problémy so zháňaním pomôcok. Ako som spomínala v kapitole rekvizity, vhodné je vyhradiť si nejaký kôš, kde budete odkladať staré nepotrebné a zabudnuté veci. Všetky druhy oblečenia sa vám raz môžu zísť a budete ich mať nachystané na jednom mieste, kde ich rýchlo nájdú aj samotné deti.

Výborným nástrojom je aj čarovná palička a čarovné slovíčka, ktoré patria k premenám na rôzne zvieratká, či rozprávkové bytosti. V nižších ročníkoch na podobné detaily nezabúdajte, pre deti sú magické.

Akákoľvek aktivita s tvorivou dramatikou sa vám môže natiahnuť na dlhší čas ako ste predpokladali. Mám skúsenosť, že to čo mám nachystané na 5 minút, trvá spravidla raz toľko.

Deti sú tvorivé a pružné, rýchlo sa prispôsobujú novým aktivitám. Čím častejšie budete narábať s pravidlami, tým budú samotné aktivity celistvejšie a časovo menej náročnejšie.

ZÁVER

Každý učiteľ inklinuje k iným prvkom netradičného vyučovania. Sú učitelia, ktorí sa striktne pridržiavajú učebníc, iní sa snažia mať učebnicu len ako doplnok k tomu, čo si na vyučovanie prichystajú. Akákoľvek aktivita navyše na vyučovaní, prináša učiteľovi v prvom rade viac práce, no priamo úmerne s prípravou prináša aj radosť z aktivity svojich žiakov a zapálenosť pre nadobúdanie nových poznatkov.

Moderná doba nám do vyučovania kladie stále vyššie a vyššie nároky na získavanie informácií. Popri nezastaviteľnej elektronizácii by sme ale nemali zabúdať aj na jednoduché aktivity, ktoré tiež z veľkej časti formujú osobnosť dieťaťa. Aktivity, hry, testy, dotazníky, to všetko si už vedía deti vyhľadať na internete aj sami. Dokážu si vyhľadávať a spracúvať informácie. Počítač však nikdy nenahradí kolektívnu hru, pri ktorej sú aktéri samotné deti. Improvizácia na vyučovaní sa pre deti stáva veselou hrou, pri ktorej prezentujú vlastné vedomosti a často i vnútorné pocity.

Nie všetko, čo je staré patrí aj do starého železa. To, čo fungovali kedysi je potrebné trochu zmodernizovať a prispôbiť to dnešným podmienkam. Tvorivá dramatika sa zrejme nikdy nedostane do digitálnej podoby, predsa nám ponúka mnohé variácie vyučovania, ktoré nemusia tvoriť len samotný učiteľ, ale aj žiaci svojimi vlastnými nápadmi. Učiteľ by pri príprave nemal zabúdať, že aj žiaci sú tvorcami toho, ako sa jednotlivé aktivity vyvíjajú.

Zo skúsenosti viem, že aj keď kvôli rôznym aktivitám s prvkami tvorivej dramatiky stratíme občas na vyučovaní trochu času, nikdy by som ten čas nevymenila za ich smiech a radosť. To, ako sa deti vnárajú do aktivity a dokážu sa ich osobnosti zmeniť aj trištyrikrát počas hodiny, je obdivuhodné, pretože po skončení hodiny sú to opäť tie deti, ktoré čakajú na ďalšiu zábavnú hodinu. Naopak, nie každá hodina musí byť silou-mocou výnimočná v tom, aké pomôcky, či aktivity použijem. Dôležité je naplniť ciele, ktoré si pred hodinou stanovíme. Nemali by sme zabúdať, že cieľom nemusí byť vždy len naučenie a kontrola vedomostí. Cieľom môže byť aj niečo, čo bežne do priprav nepíšeme, napr. aspoň raz sa počas hodiny poriadne zasmiať.

Tvorivá dramatika mi vo vyučovaní pomáha rozhýbať unavené deti. Pohyb, i keď len po triede je pre dieťa, ktoré dlho sedí často akousi sladkou odmenou. A keď k tomu pohybu pridáme aj trochu úsmevu, či smiechu, máme ideálne podmienky pre vytvorenie spokojnosti detí, ktoré s radosťou môžu pracovať a hlavne premýšľať ďalej.

Kto už párkrát tvoril vyučovanie s pomocou tvorivej dramatiky vie, že si to žiada zo strany učiteľa veľký kus trpezlivosti, pretože nie všetko, čo si naplánujete musí zákonite aj prebehnúť podľa predstáv. Akákoľvek nevydarená situácia ma však posúva vpred, pretože nie je nič efektívnejšie ako učiť sa z odstraňovania vlastných nedostatkov. Po čase, keď vám tvorivá dramatika bude každý týždeň spestrovat vyučovanie, už nebudete musieť vopred premýšľať, ktorá aktivita by sa na určitú tému hodila. Tvorba aktivít s prvkami tvorivej dramatiky vám bude veľmi blízka a taká zábavná, že sa ich s deťmi budete snažiť tvoriť čo najčastejšie.

ZOZNAM BIBLIOGRAFICKÝCH ZDROJOV

1. BENEŠOVÁ, M. – KOLLÁROVÁ, D. 2002. Tvorivá dramatika pre stredné školy. SPN, Bratislava. 2002. ISBN: 80-08-03307-X
2. KOVALIK, S. 1996. Integrované tematické vyučovanie. Faber, Bratislava. 1996. ISBN: 80-967492-6-9
3. PRŠOVÁ, E. 2012. Tvorivá dramatika 2. Združenie tvorivej dramatiky Slovenska, Banská Bystrica. 2012. ISBN: 978-80-971188-0-8
4. ŠTEFKOVÁ, A. 2011. Tvorivá dramatika. Združenie tvorivej dramatiky Slovenska, Banská Bystrica. 2011. ISBN: 978-80-7121-338-3

ZOZNAM PRÍLOH

Príloha 1 Básne k básničkovej rozcvičke

Ej, či sme len radi/Ján Anđel

Pozrite sa, ako sneží! Začal padať snežík svieži.
Z tejto zimy nemám strach, budem jazdiť na lyžiach.
Ej, či som len rada, že ten snežík padá, na noštek mi sadá.
Korčule si pripäť musím a hneď prvú jazdu skúsím.
Niet nič krajšie na tom svete – zakrútim sa v piruete.
Ej, či som len rád, že je zase ľad! Taký akurát.

Na dúhe/Ondrej Nagaj

Zahráme sa takú hru, sadneme si na dúhu.
Je to pre nás krásny dar. Spravíme si tobogan.
Hore sa však ťažko chodí. Dúha vôbec nemá schody.
Dolu sa už ľahko šmyknúť. Cestujeme na rýchliku.
Keď sa koniec objaví, zabrzdíme nohami.
Ak sa chceme hore vrátiť, tobogan sa zrazu stratí.
A my celí zmorení, máme nohy na zemi.
Kto by sa chcel šmýkať znova, toho čaká dúha nová
na tom istom návrší, ak nám zasa zaprší.

Na olympiádu/Ondrej Nagaj

Naša Zuzka korytnačka vo vode sa rada pláčka.
Občas drieme na kameni, keď sa slnko s teplom žení.
Ráno začne odvážne štvornohové plávanie.
Neviem, či to od hladu, no pláva aj dozadu.
Komu sa to podarí plávať napred cúvaním?
Iba rak sa v rieke smeje: - Plávať naspäť?
To nič nie je.
Možno sa raz z toho stane olympijské pretekánie.
Skúste aj vy, kto má chuť, zaplávať si dozadu.

Komár/Ondrej Nagaj

Ľahol som si poobede, že si aspoň chvíľu zdriemnem.
Už mi oči spánkom klipli, keď som začul ostré – pí, pí.
Vyskočil som z posteľe, že votrelca vyženiem:
- No veď počkaj, ja ti dám, za vlasy ťa vyťahám.
- Prosím ťa, a za aké, veď ja nemám nijaké.
U komárov móda letí, že bez vlasov sú aj deti.
A ja nato: - Galgan, zmizni, strat' sa rýchlo z mojej izby.
Kdeže by ten poslúchol. Tak som mu dal zaucho.
Kde sa, betáť, stratil, ktovie. No ucho som travil svoje.

Obrázok/Sergej Michalkov

Keď kreslím, cmúľam farbičky, som celý od farbičiek.
Dnes nakreslil som kravičky, ako k nim beží býček.
Záhrada vľavo, nad ňou dážd' z pätnástich tenkých čiarok.
Jablíčka, každé pekne zvlášť, a dlhá čiara, jarok.
Býčka som kreslil červenou a dáždik modrou zasa.

Jabloňový list zelenou a jarček do belasa.
Aby mi pekne vyšiel hrom a nad záhradou blesky,
nakreslím žltou nad stromom, kl'ukaté tresky – plesky.
Čiarku som čiernou začiarkal a hneď to vyzeralo,
že vietor zadul, zaplakal. Jablčok je už málo.
K jarčeku predĺžil som dážd', a hneď tu potok žblnká.
Kam sa mi, potok, vylievaš? Tam budú lúče slnka!
Hoci mi obraz nevyšiel, aj tak si stanem na stôl,
pribijem ho čo najvyššie. Ved' každý maliar rástol!

Záplaty/Jiří Havel

Krajčír vietor nemá nití, ale i tak ihlu chytí,
šije nebu na šaty čiernosivé záplaty.
Keď sa nebo veľmi mračí, povie nebo: - To už stačí,
nemusíš ma kárať, v noci začnem párať.
Slnko bude radosť mať na oblohe bez záplat.

Ľudová

Keď som šiel cez pole, cez pole krásno,
videl som tam dievča, jak húsky páslo.
Pod stromom pekným, krásnym, zeleným,
žalostne plakalo a pod ním stálo.
Nič neplač, nič nežiaľ, moja dušička,
vezmi si ručníček, utri si líčka
červené líčka ako jablččka,
nič neplač, nič nežiaľ, moja dušička.

Ľudová

Kuje kováč klince, v otrhanej búde,
čo nakuje, to prepíše, príde domov, ženu bije,
žena mu je zlá, troje detí má,
jedno chodí do školy, druhé šije bačkory,
tretie sedí na kamenci, drží gajdy na remenci,
tak si ono hrá: tra-ra-ra-ra-rá!